

Ed.

63. Frumvarp til laga

um skipulag og hýsingu prestssetra.

Frá menntamálanefnd.

I. KAFLI

Um byggingu íbúðarhúsa.

1. gr.

Á næstu fimm árum skal fara fram rækileg athugun á öllum prestssetrum landsins, og skal þar sérstaklega koma til álita:

1. Hver af núverandi prestssetrum séu vel til þess fallin að vera aðsetur prests í framtíðinni.
2. Hvar æskilegt geti talizt, vegna breyttra aðstæðna, að færa prestssetur og þá hvert.
3. Hver prestssetur eru sérstaklega fallin til skiptingar í fleiri jarðir og hvernig þeirri skiptingu yrði bezt fyrir komið.
4. Að gera skipulagsupprætti af þeim prestssetrum, sem líkleg eru til að vera aðsetur prests til frambúðar, hversu þar skuli í aðaldráttum hagað húsaskipun allri og mannvirkjum.

2. gr.

Þegar kirkjumálaráðherra að fengnu álitu biskups hefur staðfest skipulagsupprátt að prestssetri, er óheimilt að reisa á prestssetrinu hús eða mannvirki, sem sett eru niður í bága við upprátt þennan, nema sérstakt leyfi kirkjumálaráðherra komi til í hvert skipti, enda mæli bæði biskup og húsameistari ríkisins með undanþágunni.

3. gr.

Íbúðarhús á prestssetrum skal reisa úr varanlegu efni og á þann hátt, sem fyrir er mælt í lögum þessum.

4. gr.

Ríkissjóður kostar byggingu íbúðarhúsa á prestssetrum, að svo miklu leyti sem andvirði niðurlagðra bæjarhúsa ásamt hæfilegu álagi á þau og innstæða fyrningarsjóðs prestakallsins í Söfnunarsjóði hrekkur eigi til, og skal Söfnunarsjóður inna það fé af hendi áður en 6 mánuðir eru liðnir frá því, er greiðslu var krafizt.

5. gr.

Í fjárlögum skal árlega veitt nægilegt fé til byggingar 4 prestsseturshúsa að minnsta kosti, þar til lokið er að byggja upp sómasamlega öll prestssetur landsins. Áætla húsameistari ríkisins byggingarkostnaðinn hverju sinni.

6. gr.

Umsókn um byggingu íbúðarhúss skal prestur senda til kirkjumálaráðuneytisins um hendur biskups, er lætur uppi álit sitt á nauðsyn byggingarinnar. Umsókninni skal fylgja álitsgerð hlutaðeigandi prófasts og enn fremur lýsing úttekta-armaña á ástandi bæjarhúsa og mat á verðgildi þeirra til niðurrifs, svo og á hæfilegu álagi á bæjarhúsin.

7. gr.

Kirkjumálaráðherra ákveður eftir tillögum biskups, hvaða umsóknum skuli sinnt árlega, og skal viðkomandi presti tilkynnt eigi síðar en 15. marz það ár, sem bygging á setri hans er ákveðin. Jafnframt lætur ráðherra byggingarfróðan mann athuga aðstöðu alla, en húsameistara ríkisins gera upprátt að byggingunni og kostnaðaráætlun. Viðkomandi presti skal jafnan gefinn kostur á að gera athugasemdir við upprátt húsameistara. Stærð húss skal miðast við aðstöðu á hverjum stað. Nú verður ekki samkomulag milli þeirra um stærð húss, eða prestur leggur sérstaka áherzlu á breytingu á húsinu, og má þá á það fallast með því móti, að prestur greiði sjálfur helming þess, er húsið fer fram úr áætlun vegna breytinganna. Má kirkjujarðasjóður veita honum til þessa embættislán, er afborgast með 6% á ári, og eru af því 4% vextir, en 2% afborgun.

8. gr.

Þegar ákveðið hefur verið að reisa íbúðarhús á prestssetri, felur kirkjumálaráðherra trúnaðarmanni sínum að hafa eftirlit með byggingunni. Prestur annast framkvæmd verksins, nema ráðherra feli öðrum, og er húsameistara ríkisins skylt að aðstoða hann um kaup útlends efnis og annað, er við verður komið. Val yfirsmiðs skal trúnaðarmaður og húsameistari samþykkja.

9. gr.

Nú er presti skylt að hafa aðsetur í kaupstað eða kauptúni, og er þá bæjarfélagi eða sveitar skylt að leggja til ókeypis hentuga lóð undir íbúðarhús hans. Nú verður eigi samkomulag milli trúnaðarmanns kirkjumálaráðherra og hlutaðeigandi bæjar- eða sveitarstjórnar um stærð og legu slíkrar lóðar, og skal þá ágreiningi skotið til skipulagsnefndar bæja og kauptúna til fullnaðarúrskurðar.

10. gr.

Heimilt er ríkisstjórn að kaupa íbúðarhús handa presti, þar sem slíkt þykir hagkvæmara, enda mæli biskup með kaupunum. Gilda um slík hús sömu ákvæði, eftir því sem við á, og um hús reist samkvæmt þessum lögum.

11. gr.

Ef íbúðarhús eða bæjarhús prestsseturs brennur eða eyðist af náttúruvöldum, eftir að ráðstafað hefur verið fjárveitingu til byggingar prestssetra, er ráðuneytinu heimilt að leggja fram fé til að endurbyggja prestssetrið samkvæmt lögum þessum, að því leyti, sem brunabótafé og fyrningarsjóður prestssetursins hrekkur eigi til endurbyggingar.

12. gr.

Prestur skal á eigin kostnað annast árlegt viðhald íbúðarhúss samkvæmt reglum, sem ráðuneytið setur, og greiða við hurtför hæfilegt álag samkvæmt mati úttektarmanna. Prófastur og biskup skulu líta eftir því á eftirlitsferðum sínum, hvort reglum þessum sé fylgt. Nú kemur í ljós, að viðhaldi er áfátt hjá presti, og skal þá prófastur setja honum hæfilegan frest úr að bæta. Ef prestur lætur samt sem áður hjá líða að framkvæma aðgerðir, skal ráðuneytinu tilkynnt, og er því þá rétt að láta nauðsynlega aðgerð á húsinu fram fara á kostnað prests og taka greiðsluna af launum hans.

13. gr.

Nú verða prestaskipti eða prestur fær veitingu og tekur við prestssetri úr höndum annars ábúanda. Skal þá fram fara nákvæm úttekt á prestsseturshúsinu, þar sem lýst sé, hverjar séu nauðsynlegar aðgerðir á húsinu, svo að það geti talizt í forsvaranlegu og íbúðarhæfu ástandi. Komi þá í ljós, að álag fráfaranda á húsið nægi ekki til greiðslu aðgerða þessara, greiðir ríkissjóður það, sem á vantar. Í slíkum tilfellum er ráðuneytinu rétt að senda trúnaðarmann sinn á staðinn til þess að ganga úr skugga um nauðsyn þeirra aðgerða, er úttektarmenn hafa lagt til, að gerðar verði á húsinu.

14. gr.

Íbúðarhús á prestssetrum skulu váttryggð gegn eldi í Brunabótafélagi Íslands eða hjá öðru því tryggingarfélagi, er ráðuneytið samþykkir. Iðgjaldið greiðir prestur, og má halda því eftir af launum hans. Biskup gætir þess, að húsin séu jafnan váttryggð fyrir hæfilegri fjárhæð.

15. gr.

Nú telur húsameistari ríkisins ekki rétt að reisa hús á prestssetri, heldur sé endurbót eða viðbygging nauðsynleg og fjárhagslega réttmæt, svo og ef rétt þykir að koma upp raflögn eða vatnsleiðslu á prestssetri, þá skulu um það gilda öll hin sömu fyriruæli og um byggingu prestsseturshúsa samkvæmt lögum þessum.

16. gr.

Árgjald prests af prestsseturshúsi, reistu samkvæmt lögum þessum, svo og af viðbótarbyggingum eða endurbótum samkvæmt 15. gr. reiknast þannig:

1. Kvaðalaust framlag ríkissjóðs er $\frac{1}{2}$ hlutar byggingarkostnaðar, að frádregnu andvirði niðurlagðra húsa og innstæðu fyrningarsjóðs samkv. 4. gr.

2. Hinum $\frac{2}{5}$ hlutum kostnaðar skal deilt með byggingarvísitölu þess árs, er bygging eða endurbót samkv. 15. gr. fór fram, svo að í ljós komi byggingarkostnaður þessara $\frac{2}{5}$ hluta, eins og hann hefði orðið áður en verðhækkun styrjaldarinnar skall yfir.

3. Af þeirri upphæð, sem þá kemur út, taldri í heilum þúsundum, greiðir prestur árlega $3\frac{1}{3}\%$ ásamt verðlagsvísitöluálagi því, er hann fær greitt á laun sín. Gjaldi þessu skal haldið eftir af launum með $\frac{1}{12}$ á mánuði.

Nú hefur prestsseturshús verið byggt eða keypt á tímabilinu frá 1. jan. 1940 og fram til þess að lög þessi taka gildi, eða farið hefur fram meiri háttar aðgerð á eldra húsi, þá skal árgjald prests ákveðið á sama hátt og húsið hefði byggt verið eða endurbætt eftir þessum lögum.

Af íbúðarhúsum þeim á prestssetrum, sem reist hafa verið eða endurbætt fyrir 1. jan. 1940, greiðir prestur 4% af $\frac{2}{5}$ byggingar- og endurbótakostnaðar, þó ekki hærri upphæð en kr. 320 á ári að viðbætti verðlagsvísitölu, og skal gjaldinu haldið eftir af launum hans með $\frac{1}{12}$ mánaðarlega.

17. gr.

Auk árgjalds þess af prestsseturshúsum, sem getið er í 16. gr., greiðir prestur í fyrningarsjóð $\frac{1}{2}\%$ af þeirri upphæð, er honum ber að greiða árgjald af til ríkissjóðs. Gjald þetta tekst af launum prests með $\frac{1}{12}$ hluta mánaðarlega með vísitöluálagi.

Fyrningarsjóður er séreign hvers prestakalls. Skal hann ávaxtaður í útborgunardeild Söfnunarsjóðs Íslands undir umsjón biskups. Nú er prestakall prests-laust um hrið, og sér þá ríkissjóður um greiðslu fyrningarsjóðsgjalds á prestsseturshúsinu.

Ríkissjóður leggur árlega til fyrningarsjóðanna jafnháa upphæð og fyrningarsjóðsgjald nemur samkvæmt ákvæðum fyrri hluta þessarar greinar.

II. KAFLI

Um byggingu peningshúsa o. fl.

18. gr.

Peningshús, hlöður, áburðarhús, safnþrær og önnur nauðsynleg útihús á prestssetrum, er styrks njóta samkvæmt lögum þessum, má aðeins byggja úr varanlegu efni, steinsteypu, timbri og járnri eða öðru því byggingarefni, er trúnaðarmaður ráðuneytisins telur heppilegt, enda sé byggingunum valinn staður samkvæmt því, sem skipulagsuppráttur staðarins gerir ráð fyrir, nema undanþága frá því sé veitt samkvæmt 2. gr.

19. gr.

Nú óskar prestur að reisa á prestssetri eitthvert þeirra húsa, er talin eru í 18. gr., og sendir hann þá um það skriflega rökstudda beiðni til ráðuneytisins. Fallist ráðuneytið á nauðsyn prests, lætur það hæfan mann rannsaka aðstöðu alla og gera upprátt og kostnaðaráætlun að byggingunni, og skal prestur síðan reisa húsið eftir þeim upprætti eða öðrum, sem ráðuneytið samþykkir.

20. gr.

Ríkissjóður leggur fram allt aðkeypt efni til byggingarinnar, en prestur kostar alla aðflutninga efnis og vinnu við bygginguna.

21. gr.

Þegar húsið er fullgert, skal það tekið út af trúnaðarmanni ráðuneytisins, og er meðmæli trúnaðarmanns liggja fyrir um, að húsið sé vandað og byggt samkvæmt hinum samþykktu upprætti, tekur ráðuneytið við því fyrir hönd jarðarinnar.

22. gr.

Framlag prests til endurbyggingar útihúsa á prestssetri samkvæmt 20. gr. skal presti endurgreitt svo sem hér segir:

1. Með andvirði niðurlagðra húsa, er vegna hinnar nýju byggingar teljast eigi lengur nauðsynleg jarðarhús að dómi úttektarmanna. Skulu úttektarmenn meta þau til niðurrifs, en prestur kaupir húsin samkvæmt því mati eða á því verði, er samkomulag verður um milli hans og ráðuneytisins.
2. Með álagi því, er prestur hefur tekið á hin niðurlögðu hús, að viðbættu hæfilegu álagi á húsin eftir mati úttektarmanna, eða að frádregnu hæfilegu endurgjaldi, ef húsið hefur endurbætt verið síðan prestur tók við því.
3. Með styrk, sem prestur kann að fá til byggingarinnar, samkvæmt jarðræktarlögum eða öðrum lögum.
4. Með innstæðu endurbyggingarsjóðs útihúsa prestssetursins.

23. gr.

Nú hrekkur endurgreiðsla samkvæmt 22. gr. ekki til fyrir framlagi prests, og lánar þá ráðuneytið fé úr kirkjujarðasjóði fyrir því, sem á vantar. Lán þessi skulu vera embættislán með veði í tekjum embættisins og greiðast með 4% á ári. Af því eru vextir 3%, en 1% afborgun. Um eftirlit, viðhald og álag slíkra húsa fer eftir ákvæðum 12. gr.

24. gr.

Þegar útihús á prestssetri eru niður lögð, er presti skylt að rífa þau innan þriggja ára, frá því að hann hefur við þeim tekið samkv. 22. gr., og slétta á sinn kostnað yfir rústiarnar. Vanræki prestur þetta, má láta framkvæma verkið á hans kostnað.

25. gr.

Nú kemur það í ljós við burtför prests af prestssetri eða andlát hans, að hann eða dánarbú hans á útihús, girðingar eða önnur þau mannvirki á prestssetrinu, er að dómi úttektarmanna teljast nauðsynleg til búrekstrar á jörðinni, og skal þá ríkið kaupa þau samkv. mati úttektarmanna, ef fráfarandi óskar. Geti fráfarandi eigi sel ríki eða viðtakanda hús sín eða mannvirki, er honum heimilt að rífa þau eða selja öðrum til niðurrifs.

26. gr.

Nú kaupir ríkissjóður hús eða mannvirki á prestssetri samkvæmt 25. gr., og er þá rétt að hækka afgjald jarðarinnar sem nemur allt að 2% af kaupverðinu.

27. gr.

Af framlagi ríkissjóðs til byggingar útihúsa á prestssetrum samkvæmt lögum þessum, svo og af framlagi því til peningshúsa, er ríkið hefur innt af hendi samkvæmt lögum nr. 63 8. sept. 1931, skal prestur greiða árlega 1% í endurbyggingarsjóð útihúsa. Gjald þetta tekst af launum prests með $\frac{1}{12}$ mánaðarlega. Sé prestssetur prestslaust, greiðist endurbyggingarsjóðsgjaldið úr ríkissjóði. Ríkissjóður leggur endurbyggingarsjóðnum árlega jafnháa upphæð og endurbyggingarsjóðsgjaldinu nemur.

28. gr.

Endurbyggingarsjóðir útihúsa eru séreign hvers prestakalls undir umsjón biskups. Þá skal ávaxta í Söfnunarsjóði Íslands. Gilda um þá og greiðslur úr þeim öll hin sömu ákvæði og um fyrningarsjóði prestssetra, eftir því sem við á. Núverand „fyrningarsjóðir peningshúsa“ samkv. lögum nr. 63 1931 skulu afhentir biskupi þegar er lög þessi koma til framkvæmda, og renna þeir inn í endurbyggingarsjóði útihúsa prestssetranna.

29. gr.

Með lögum þessum eru úr gildi numin lög nr. 63 8. sept. 1931, um hýsingu prestssetra, svo og önnur þau ákvæði, er koma kunna í bága við þessi lög.

30. gr.

Lög þessi skulu koma til framkvæmda 1. júní 1946.

Greinargerð.

Frumvarpið er flutt að beiðni kirkjumálaráðherra. Samhljóða frumvarp flutti menntmn. Nd. að beiðni sama ráðherra á síðasta aðalþingi, og er vísað til greinargerðar þeirrar, er því fylgdi þá (Alpt. 1945, þskj. 761). Einstakir nefndarmenn hafa óbundnar hendur um afstöðu til málsins.